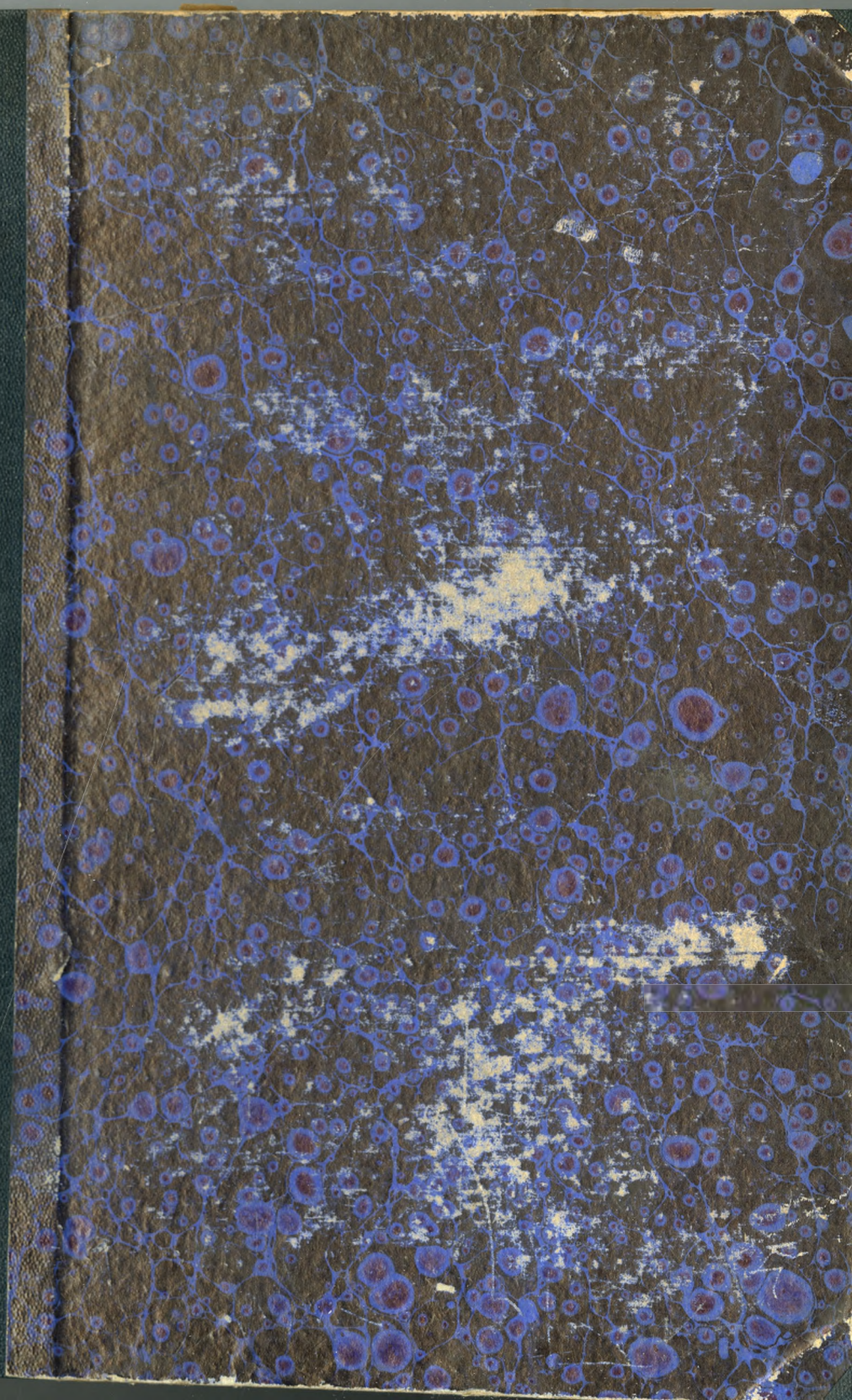
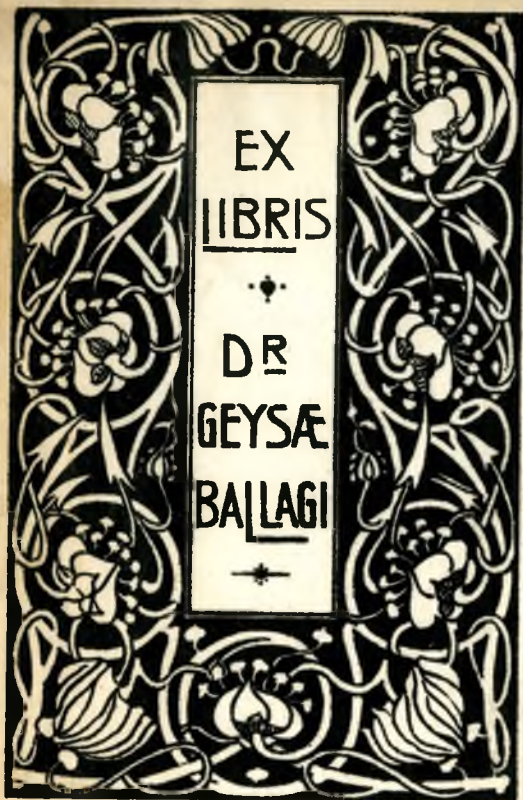

Politikai
röpiratok.

56.

EX
LIBRIS

DR
GEYSÆ
BALLAGI

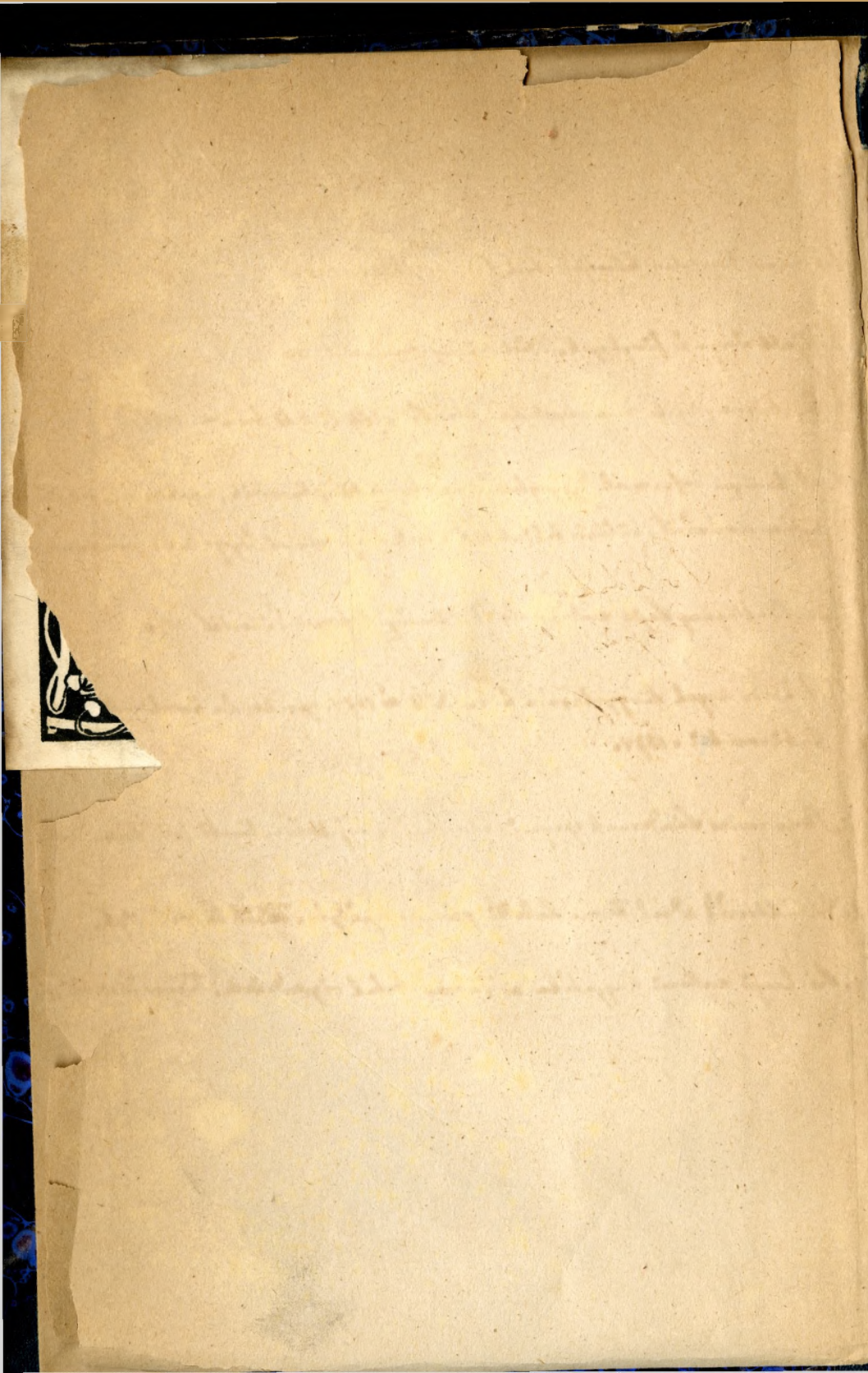
1976

1994

1999-07-07

- 1.) 001 0006 384 325
- 2.) 001 0006 384 318
- 3.) 001 0006 384 301
- 4.) 001 0006 384 295
- 5.) 001 0006 384 288
- 6.) 001 0006 384 271
- 7.) 001 0006 384 264
- 8.) 001 0006 384 257
- 9.) 001 0006 384 240

56

428

SZEMERE BERTALAN

KÖVETJELENTESI BESZÉDE.

MISKOLCZ, 1845, JANUAR 9 IKÉN.

KIADJA

EGY GYORSIRÓ.

MIKLÓSVÁR

HERMÁNY KÁROLY ÉS TÁRSANÁL.

1847.

LiLT 51 007644/12

DE BALLAGI GÉZA.

Ha gyorstollam nem fogott fel mindent híven, s egyes kifejezésekben vagy néhol az átmenetekben gyakran tévedtem volna, a szónoktól előre is ünnepélyesen bocsánatot kérek.

A KIADÓ-GYORSIRÓ.

térdelve nyújtja vissza, és már e belső megalázódás, mit én így érzek, legmagasb neme a köszönetnek. És különben is most olyan időket élünk, midőn efféle hiu szavakban nem hővölködhetünk, midőn forma s illedelem' kedveért hallgatni el nézeteket s gondolatokat polgári bűn lenne, ennél fogva, ama hivatalos jelentés után is engedtessek meg nekem azon időt, mely engem' ez ülésből hálám' kimagyarázása végett illetve, szinte arra fordítanom, hogy a lefolyt országgyűlést és hazánk' állását egyket oldalrul próbáljam megvilágítani.

A' KK. és RR. gyönyörködni látszottak követtársam' előadásában, kinek tiszteletben megőszült hajai minth' egy fehér zászló a békét jelentik; én úgy állok itt föl mint e zászlónak fegyveres nyele, mely némileg háborut hirdet, midőn hegyes vége lefuródik azon hazaföldébe, mely ép azoktul tiportatik leggyalázatosabban, kik, fiai levén, belőle teremtettek. Ujat talán nem mondok csak másat, ellenkezőt sem de különbözöt, s midőn amaz ott nagyban rajzolt képet itt kicsinyben adom, inkább szembe fog ötleni a mit ohajtok, t. i. hazánk' ábrázatán mi keves az mi vidámit, ellenben mi sok az mi rettegtet s indít buslakodásra. Mindent nem mondok el, csak annyit hogy a hallgatás' bűnével ne vádolhassam magamat; hiszen igen sok mondani valója volna annak, ki egy országgyűlést figyelemmel ki-

sért, ki egy törvényhozásban cselekvő részt vön, — annak ki hen üle azon szövöszékben min készül a nemzetnek sorsa, mely nemzeti sorsunkon ott a polgári rény' és a bün' keze együtt dolgozik, — annak ki látta a haza' legszentebb jogai s érdekei körül nagylelkűség és enzés, értelem és ostobaság, árulás és becsületeség mint foglalkozik, — annak ki látta, dicső életkérdések mint szenvednek hajótörést egyesek, gyakran jelesek', pedig hazafiak' hiúságán, s más részről nagy eszmék mint születnek gyakran a véletlenből, jeleül a gondviselés' örökös lételemének úgy az állodalmak mint az emberek' dolgai fölött. Higyjek el a KK. és Rk. hogy messziről 's külsőleg bár mint ragyogjon, senki nem szenved, nem aggódik, nem hányatik többet azon követnél, ki szabad elvekkal bir és törvényhozói állásának roppant föladatát érezi; pillanata az egész kormányra folytonosan kiterjed, s minden mozgás, melyet akár a nemzetben akár a kormányban észrevesz, szívére hat, és körülményeinkben többször hat fájdalmasan mint örvendeztetőleg; és különben is a közügyek' menetelébül ott oly kevés az öröm, több a remény, de ez elmulik, s legtöbb a keserűség, és ez megmarad, — legalább én másfél év alatt tíz évnek hazafiai aggodalmait éltem keresztül, ellenben az örömöket, még a másfél évéit is, csak reményekben ismertem.

Azonban bár mi drága e tapasztalás, mert életérőnk' egy részén vásároljuk meg, az így is igen becses, s tartozunk közleni azokkal kiknek kegyéből jutánk az alkalomhoz azt megszerezhetni. Ha a KK. és Rk. vissza fogadnak körükbe, apródonként majdan elő fogom adni tapasztalatimat, ez uttal szabad legyen azok' sorát csak megkezdenem. Megvallom, e nélkül nem tudnék megnyugodni, kinszerit reá a lelkismeret, az emberi szívnék e földi istene. Szolgáljon vigasztalásul a KK. és Rknek hogy nem leszek oly hoszu mint én kívánám s mint kíváná a tárgy' óriás terjedelme, de oly rövid sem leszek hogy unatkoztatástul ne tarthassak, — azonban én mint szóló személyem miatt figyelmet nem igénylek, figyelmet csak azért kérek mert a hazáru szólok, és figyelmet azért reménylek, mert Borsod' KK. és Rdei előtt szólván, arról hazafiak előtt szólok. —

Hogy a mult országgyűlést megítélhessük, azt össze kell hasonlítani némely előbbiekkel és hivatását kell meghatározni. E végből nem szükség messzire mennünk vissza, ez néhány szóval megtörténhetik. Hazánknak politicája századok óta eddig két nagy eszme körül forgott, egyik: fentartani alkotmányunkat mint a szabadságot bizonyos ha bár tökéletlen formában, másik: megvédeni nemzetiségünket, miután az a föld' hátán egyedül itt él, sehol másutt nem. Ez volt hazánk-

nak politicája, mert mindkét eszmének sok volt el-
 lensége, kívül annyi a hány szomszéd nép vagy feje-
 delem van határainknál, belül annyi a hány gyáva s
 áruló van, s e fajból egy népnél sem találhatik oly sok
 mint nálunk. E political irány jellemzé a legutolsó
 négy országgyűlést is, 1825 és 1840 között; az 1830^{ki}
 és 1832^{ki} különösebben a nemzetiség' elvének vitta ki
 diadalát, az 1825^{ki} és 1840^{ki} pedig különösebben az
 alkotmányos elv' tiszteltetésére fordítá győzelmes ere-
 jét, és ama négy országgyűlésnek, ha statutani ma-
 gasb szempontból tekintjük, fő eredménye abból áll,
 miképen a' kormány lemondván absolutisticus törekvé-
 seiről s a nemzetiség' kilobbanásainak visszaretentése-
 ről, elismerte, hogy hazánkat csak alkotmányos uton
 és csak nemzeti érdekek szerint lehet és kell igazgat-
 nia. E két elv' nagy diadala okozta azon örömet, melly
 az 1840^{ki} diaeta' eloszlásakor országosan éreztetett; ek-
 kor a bizodalom nem tért vissza, de a bizodalmatlanság
 haló felben volt; a béke még nem állt helyre, de a
 csatarendet, melyben kormány és nemzet állt egymás
 ellenében, fegyvernyugvás váltotta föl; s a nemzet, me-
 lynek tulajdona nem emlékezni soká a jóra sem, s a
 nagy bántalmakat is hamar elfelejteni, epedve leste az
 okot s alkalmat teljes engesztelődésre nyújthatnia ke-
 zét. Ó Istenem! hisz ez oly természetes vágy; nincs

nép, mely százados viszálykodások által meg nem vi-
seltetnék, s nem azért felejtettünk e el annyi jogtalan-
ságot mivel a békét s egyezést ohajtottuk, melyet
azonban eddig soha nem kaptunk meg, hanem helyette
uj sebekkel ingerelteténk?

És az ok s alkalom látszott csakhamar megérkezni.
Az 1840^{ki} diaeta után a sajtó tágasabb tért nem an-
nyira nyervén mint inkább viván magának. az ország
saját magára fordítá figyelmét; tervek, javaslatok s
egyesületek sűrűn követték egymást, s a nemzet fölör-
vendett mint a gyermek mely a tükörben először ismer
magára, és még e boldog kedvében ime megnyílik az
1843^{ki} orsz. gyűlés, melynek királyi előadásai ha hi-
deg kézzel voltak is írva, de azok minden esetre a
haza' valódi szükségeit fejezték ki, és a kéznek ujjai
a haladás' tájéka felé látszottak mutatni. S kérdem
én, a jóakarát' e pusztá látszatára mint felelt az orsz.
gyűlés? és mint felelt a nemzet? Az orsz. gyűlés ama
kivályi előadásokra választ irt, melyben csak panasz
volt szemrehányás nem, csak ohajtás volt harag nem;
a tanácskozások' gravaminális s a mult diaetákon an-
nyira uralkodott modora egyszerre népszerűtlen lett; s
nem hetek de hónapok multak el mielőtt a kormány,
azonban ujra okot szolgáltatván, hoszusan megtámad-
tatott volna. Az orsz. gyűlés ily kimélettel s tiszte-

lettel bánt a kormánnyal, míg hitt jóakarátában. És mint felelt a nemzet? A haza' egész területén hála lebegett keresztül; kételkedni a kormány' hazafiui szándékán bűnnek tetszett még némely tapasztaltabb hazafiak előtt is, kik pedig megtanulhatták volna mint kell hinni kormányok' ígéretének, és a mi más alkotmányos népeknél hallatlan, a puszta jóakarátért is köszönetek szavaztattak. A t. megye' részéről mi is tartozánk (!) köszönetet kifejezni, mit mi azon hűséggel de egyszersmind óvakodással teljesítünk, mely a körülmények' közelebbi ismereténél fogva véleményünk szerint szükségesnek látszott.

Ily körülmények közt juta az országgyűlés ama nagy kérdés elébe: mit legyen teendő? Ujra az alkotmányosság' s nemzetiség' elvének kimondásaért küzdjön? Hiszen e két nagy elv az előbbi orsz. gyűlések által már ki lön viva, most tehát azok' részletes alkalmazásai következtek, — és ime ez volt természetes hivatása a mult diatának, t. i. egyrészt az alkotmány' jótéteményeit ugy jogokban mint terhekben a nép' minden osztályaira kiterjeszteni, és másrészt a nemzeti szint s irányt láthatóvá tenni a közelet' minden ágaiban. S a mire itt most okoskodás' útján jutottunk el mi, azt a közönség' józan esze tüstint álltlátta; innét magyarázható meg, miért várt ez orsz. gyűléstől kielégítést annyi ér-

dek, annyi osztály, annyi ember, mennyi újabb időben egy orsz. gyűléstől sem váratott.

Igen, kielégítést vártak a sz. k. városok. Kétséget nem szenved, hogy a szabad kir. városok birt. jogaikból vannak kiforgatva, de az sem szenved kétséget, hogy ki vannak azon állapotból is forgatva, melyben jogaikat a szabadság' érdekében gyakorolhatnák. Tehát rendezést s vele jogot vártak, de mindkettőt hiában várták. —

És a kerületek, a Jászkun és Hajdu, Fiume, és Buccari és Turqpolya nem reménylették e, hogy ez orsz. gyűlés lesz a megváltó mely őket tisztviselőik' zsnarnoksága alól kiszabadítja? És a XVI szepesi városok, melyek bár a hazáért századig voltak idegen népnél áldozat és zálogképen, visszacsatoltatásuk óta eddig arra sem érdemesítették hogy a törvények nekik megküldettek volna, nem méltán várták e, hogy róluk a' nemzet valahára megemlékezvén, igazságbul megadja a jogot mit jutalmul nem adott meg? De mindezek csalatkoztak.

És nem hitte e mindenki hogy ama jeles büntető törvényjavaslat élethe lép, s ekképen megszűnik különösen azon botrány hogy Magyarországbn a bíró büntet, holott a törvény azt sem határozza meg mindig ni a bűn, azt sem szabja ki ni a büntetés: s megszűnik ama másik botrány, hogy midőn egyrészt a nép' ne-

velésére országosan semmi gond nem fordították, más részről a közközlésen tartott tümlöczök által leginkább a bűn' terjesztésének szándéktalan célja éretik el? De mind ez nem szünt meg, a bűn s büntetés mint volt, határozatlan maradt, a népnevelés tespedend régi állapotában, s a tümlöczök ezután is lesznek a gonoszság' statusiskolái.

Kielégítést vártak a bányatulajdonosok, mert ők a mostani rendszer mellett életveszélylyel csak azért hozzák ki a föld' kebelébül az érczet, hogy a kamara' tisztei által hivatalosan megraboltassanak.

S nem várta e az adózó nép méltán, hogy a kötelező örökváltság' nagy eszméje elvégre ki fog mondani, s hogy a katonai élelmezés' és szállásolás' terhe, miután benne két országos választmány fáradozott, vállain csak ugyan meg fog könnyíteni?

És a birtok-viszonyok vannak e szabályozva!? Az üsiség meg döntetett e? Legkevésbé sem. És állíthatott e a diaeta hitelintézetet, melybül eladósodott szegény földbirtokosaink olcsó kamatra kölcsönt veheszenek? Nem, mivel a kormány, elég rutul, használni akarván szorultságunkat, saját pénzünkért függetlenségünket kívánta. —

De még koránsem számoltam elő minden érdeket mely kielégítést reménylt. Kielégítést várt anyagi ér-

dekeink' roppant serege. Mi most kereskedési tekintetben a dicsőnek nevezett Magyarország? Nem egyéb mint Austriának szolgáló gyarmata, s ha hazánknak gyomra tele volna is tiszta arannyal és ezüsttel, az sem volna elég, a mostani igazságtalan vámrendszer mellett minden pénzünknek szükségképen Austriába kell kifolynia. Ez igazságtalan vámrendszer ellenében, mely fő oka a magyarok' szegénységének, mellettünk szól törvény, igazság, maga a fejedelmi eskü mellettünk szól, — de azért maradtunk továbbá is gyarmat. És miután termékeinknek Austria nem nyújt szabad piacot, mint Austria' mindenféle termékeinek szabad piacot nyújt hazánk, termékeinknek utakat választottunk a külföldi piacokra, északra Austrián túl, és délre Fiumének a tenger felé. Ennek következménye leendett volna a mezei gazdaság' fölvirágzása, minek folytában a megszorodott tőke műipari vállalatokba menvén ált, s e kettő különösen emelvén egymás' értékét, az ország' lakosai eddig nem ismert jóllétet élvezendettek volna, s különösen e megye is, mint a mezei gazdálkodásnak Istentől megáldott egyik földe, és e tűzvésztil megrongált város is, mely a kézi mesterségeknek legszorgalmasb székhelyei közé tartozik. Azonban ez érdek sem nyert kielégítést! a balparti vasut, melynek széle megyénket is érintette volna, végig aligha fölépül,

vagy soká épül fel, és nincsen vaspálya Fiume felé!!

És most látjuk, midőn vége van az orsz. gyűlésnek, mely annyi vágyat fölgerjesztett, hogy mind ez csak egy nemzeti álom volt, egy nagy remény melyből csak a csalódás' keserősége maradt meg, annál kellemetlenebb, mivel ha mind ezt még nem élvezték is, de némileg már birtuk, mivel ha mind ez még nem volt is valóság, több volt mint remény miután az ország' képviselői akarták, — azonban ha elfelejtettük, most újra megtanulhatjuk, hogy a nemzet' akarata még mindig semmi nyomadékkal nem bír a kormány előtt. Vajjon mihez is hasonlítsam én ez országgyűlést? Egy dus tavaszhoz hasonlítom, midőn mező, hegy, erdő a virágzás' tengerétől borítottván el, nagy áldást reményl minden ember, s a szőlősgazda már előre kádakrol s pinczékről gondoskodik, a szántóvető csürjét kicsinyli, a kertész előre támaszokat válogat a fák alá, — azonban vész vagy zápor jön, mindent összedul és elhord, s a nagy örömből csak a boszuság marad meg, — mely boszuság a megcsalt országot jelenleg igazságosan tölti el.

De kik ellen? Azok ellen kik okai, hogy a mult orsz. gyűlés által gerjesztett vágyak meghiusultak. Én én megnevezem őket. Személyekre azonban most még

nem megyek, kitkit ítéljen el saját lelkismerete, mara dok általánosságban.

Annak hogy a mult orsz. gyűlés a nemzet' ohajtásainak nem felelt meg, oka

Iő és főképen a k o r m á n y. Miért? Mert a kormány két eredeti bűnben szenved, egyik hogy alkotmányellenes iránya, másik hogy nem-nemzeti. Hogy fűlség s kormány két különbözű eszme, az oly természetes, miképen e kettőt megkülönbűztetni még eddig soha szükségesnek sem láttam, most azonban kijelentem: miképen véleményem szerint a fűlség mindig alkotmányhív mert erre eskűt tűn, és nemzeti mert az uralkodó ház a legelsű magyar család. De kik országos ügyeinket fűn intézik azok idegenek, s ezek' szivében foganzik az akarat, melynek kivitelében a magyar kormánynak, e szegény Ésaunak, csak keze s hangja használatik. S ugyan kérdem én, várhatunk e mi hűség s jóakaratot tőlük, kik nem azon édes hazai földbűl teremtettek melybűl mi? kiket nem azon levegű és meleg táplált, mely minket? kik törvényeinket, szokásainkat, életűnket, elűiteleteinket, s történetűnket nem ismerik? kiknek más ősek' emlekezete drága, más nemzeti fájdalom szent, kik Várna s Mohács' neveinek említésénél mosolyogni tudnak, melyeknél mi elbomlunk? Én azt hiszem, nem várhatunk. Ama két eredeti bűn

azon forrás, melyből a haza' bajai századok óta folynak, és hiedelmem szerint Magyarország csak akkor lesz boldog, ha magyarok által igazgattatik.

De még több hibákkal is kell vádolnunk a kormányt.

Kérdem, mit tön a kormány az országgyűlés' jó sikerére? Felelet: ellene sokat, mellette semmit. Azt nem is említem hogy sérelmeink közül egy nevezetese sem orvosoltatott, a sérelmek' könyve az eddigi tapasztalás szerint nem való egyébre annál, hogy e hazának, mint minden kórháznak, legyen jegyzőkönyve azon sebekről melyeket az idegen austriai kormányzók ejtettek törvényeinken. De a bányatörvénykönyvi javaslatot ismerte a kormány folytonosan a mint annak kidolgozásában a választmány eléhaladt, s miután a nemzetiség ez által reménylt terjesztésének érdekénél fogva is e javaslatban a Kk' és Rk' táblája óvakodott az elvek' erősb vitáitól, nem ment e fel e munkálat korán? Azonban válasz reá nem érkezett. — Nem szólítá e föl az orsz. gyűlés a kormányt férfiak' kiküldésére, kikkel a katonai szállásolás' és élelmezés' megváltása iránt alkuba ereszkedhessék? De az igen bölcs! igen munkás! igen gyors! kormánynak öt hónap kellet kitalálni a négy kir. biztosnak nevét! És mégis azt állítja, hogy szivén hordja a nép' sorsát; kívánnunk kell, hogy ne

szívén, de eszén hordja. — Továbbá nem mult e el egy század azóta hogy a kormány a részek' visszakapcsolására kötelezé magát, s két orsz. gyűlés azóta hogy a visszakapcsolás törvényben kimondatott? Es a részek még mind ez ideig nincsenek visszakapcsolva, követeik az országgyűlésen nem jelentek meg, mert az alkotmányos élet' s a törvények' szentségének gúnyául ugyanazon fűlségnek egyik kormánya őket meghívta, a másik eltiltotta. Ime ez a legnagyobb történeti kép, mert két század' karjain függ, mely leghivebben ábrázolja mint szokta az austriai kormány a törvényeket végre nem hajtani. — S nem kellene e a kormánynak tisztában lenni magával minden tárgy iránt midőn az hozzá fölterjesztetik? Igen. De van e? Soha nincs. A hűrtűnrendszerre azért nem jött válasz, az irók' jogai azért maradtak biztosítatlanul. — S mit mivelnek más alkotmányos kormányok orsz. gyűlések előtt és alatt? Szakértőkkel tanácskoznak, terveket készítenek, adatokat gyűtenek; mind ezt azonban a mi igen lelkismeretes! igen munkás! igen gyors! kormányunk nem tette, sőt azon választmányoknak melyeket a KK. és Rk. a népnevelés, a kereskedés, az örökváltság, a városok' s kerületek' rendezése iránt kiküldöttek, egy adatkát nem szolgáltatott, egy fölvilágosítást nem adott, egy utmutatást nem nyújtott. Azonban munkálataikat a választ-

mányok, ennek ellenére is, elkészítvén, s némelyike, mint a balparti és Fiumei vaspálya iránti törvényjavaslat fölterjesztvén, mások pedig szinte nem sokára fel fogván terjesztethetni, midőn munkánk után a jutalmat, fáradságos szántásvetés után az aratást, másfélévi küzdecsnek a diadalát vártuk volna, mi történt? Az országgyűlés berekesztetett. Miért? Csak azért, hogy a kormány másodsor ne legyen kénytelen szavát szegni — mit azonban így sem került el, mert a diatétát nem 10^{ik} hanem csak 13^{kán} zárta be.

Az ország' munkájával s idejével így sáfárkodott a kormány; másfél évet a nemzet erejéből s munkáiból semmivé tett azért — hogy másodsor se tarthassa meg szavát. S vegyem e vizsgálat alá a kormány' külföldi politicáját? Csak azért nem teszem, mert ez nagy tér s messze csábitana el; hiszen tapasztaljuk, az orosz elem az illyrismus' leple alatt határainkon belől mi bátran munkálkodik a nélkül hogy észrevenné, — hiszen láttuk a Duna kapuit mi gyáván s gondatlanul engedte idegen hatalom által elfoglaltatni, úgyhogy e pompás folyamunk mellett most mi olly helyzetben vagyunk, milyenben van a gazda azon házban, melynek ajtókulcsai másnak birtokában levén, benne ugyan mozoghat, de bele vagy belőle ki csak akkor mehet, midőn a kulcs' urának tetszik.

Ekképen a diæta' végén kisült, miről én részemről elején sem kételkedtem, hogy a kir. előadásokat a kormány csak álarczul használta, melyen jó szándék, szilárd akarat, hazafiuság, őszinteség, haladás mind csak festve voltak, mint az álarczokra az indulatok festetni szoktak. E diæta egyszersmind próbatüz volt a kormányra nézve, vajjon amaz általa elismert két elvet, az alkotmányosság s nemzetiség' elvét, elfogadandja e következményeiben is? De most meggyőződünk róla hogy nem igaz hanem csak gyáva vagy gyöngé volt midőn azokat elismerte, mert most nem volt sem bátor sem következetes azoknak alkalmazásában. Ezért a Kk. és Rk. táblája, mint mely a közjő' érdekében egyértésre törekedett a kormánnyal, a diæta' elején úgy szólt a kormányról a mint annak külszine mutatta: t. i. bizodalmat hirdetett iránta, végén pedig úgy szólt róla a mint tettei érdemlik, t. i. 1844. November 9^{én} és 10^{én} költ két határozatában azt mondta ki, mi eddig, jól megjegyezzük, még soha nem mondatott ki, ünnepélyesen kimondta bizodalmatlanságát a kormány' akaratában, s ez történt a nélkül hogy a kormányt csak egyetlenegy követ merte volna védelmezni.

Ezek így levén, vajjon nem vagyok e teljesen följogosítva a nemzet' hallatára azt kérdeni fen szóval s

igaz lelkesmerettel: széles e hazában ki felel meg hivatásának legkevésbé? a kormány, mert nem vezérel. ki teljesíti kötelességét leghanyagabban? a kormány. ki ad a törvények' nem tisztelésére legnagyobb példát? a kormány, mert legveszedelmesebb példa mi felülről jön. ki a legenergiátlanabb, legtunyább, ki leginkább oka annak, hogy a magyar szegény nincs pénze, elgyöngült nincs hatalma, alászállt nincs dicsősége? a kormány. Hígyjék el a Kk. és Rk. hogy ezek' elmondásában nekem nem telik kedvem, sőt e szomorú kötelesség' teljesítésénél szívem vérzik, mert political hittem szerint az állodalomban a törvények után a kormánynak tartozunk legnagyobb tisztelettel, s miután nemzet jóllétre és nagyságra hű és erős kormány nélkül nem emelkedhetik, nekem és mindnyájunknak kötelessége volna a hű és erős kormányt támogatni, sőt benne részt venni; de a mostani szellemű kormányt ostromolnunk kell, s én ostromolni fogom, mert energiátlan, kormányban pedig az energiátlanság nagyobb hiba a rossz elvnel; mert félénk, nem meri magát idegenek' befolyásától függetlenné tenni; mert határozatlan, rüst, saját lételén aggódik inkább mint a nemzet' fejlődésén, és mind ezeknél fogva méltóság nélküli is; mert a kormány nem arra használja magas állását, hogy onnét a hazában minden bajt meglásson s megmondjon,

hanem hogy ott fön a zajtól távol levén csendesen nyugodhassék, — magas állását nem arra használja hogy ott a villámokat a nemzet fejeiről alháritsa, hanem épen hogy reá és szivére vezesse, — e kormányt én ostromolni fogom míg élek s míg erőm lesz; ha nem élek, jobb lesz nyugodnom a földben semmint tanuja lenni nemzetem' hervadásának, ha erőm fogy el, akkor ellene nem küzdhetvén, legalább ellene imádkozni fogom: és szabadíts meg e political gonosztul — mert tied a hatalom! —

Tudom, most uj személyeknek kormánya is emlegettetik, Ezekről még nem szólok, sőt hár előznyeikből keves vigasztalót meríthet a nemzet, azt mondom az igazság' parancsolata szerint, várjuk be tetteit, s azután ezekből ítéljünk fölöttök.

Aunak, hogy a mult országgyűlés a nemzet' ohajtásainak nem felelt meg, okai

II° a f ő r e n d e k. Mielőtt azonban ezeknek rajzolatába ereszkedném, egy észrevételt kell előbocsátanom, t. i. e teremben két főrendi tisztelt tagot látok ülni, kikre nézve köteles vagyok kivételt tenni, mert egyik mindig szilárd tagja volt az ellenzéknek, mert másik nem tartozott a főrendieknél ama tulzó kormány-párti veszélyes többséghez, — ha nem így volna, bi-

zonyosan hallgatandottam, hála Istennek, s Borsod' örö-
mére legyen mondva, hogy kivételt tehetek.

Általában mondhatni, miképen a főrendi tábla se-
hol e világon nem ápolója a nép' érdekeinek s jogai-
nak, s nincs rá példa, hogy nemzetet, ha az törpe volt
nagygyá emelt volna, vagy megmentett volna ha az
veszni indult. S az eredményre nézve nincs köztte kü-
lönbség, e tábla bár melyik rendszer' alapjain emel-
kedjék; ha a tagokat a kormány nevezi ki, s a nép
gyöngé, a kormány csak sokszorozta magát, ellenben
ha erős a nép, ennek képviselői mellett hatalmok nem
lehetvén ártalmatlanok; ha pedig a főrendi jog apáról
fiura száll, benne az az észelleni van, miképen e sza-
bály fölteszi hogy minden főrendi törvényhozónak, azaz
gazdagnak, okosnak, jólelkűnek, mint minden nemes
ember katonának azaz bátornak, erősnek és púptalannak
születik, holott a tapasztalás mutatja hogy igen sok fő-
rendi van szegény, tudatlan, rozszlelkű, mint igen sok
nemes van félenk, gyöngé és púpos — mert ezt mel-
lőzvé, különben e rendszer jó vér mellett hazafiakat
nevelhet, de rozsz vér mellett hazaárulókat szül. Pé-
ldának okáért, vajjon az angol felsőház nem oly hű véde
e az alkotmánynak a korona' ellenében, mint hű véde
az alsó ház? nem épen testestül lelkestül oly angol e,
mint angol a nép' képviselőinek háza? s az angol magas

aristocratia nem mindig tud e s nem mindig kész e áldozni pénzt és vért, ha úgy kívánja becsülete nevének, hatalma honának, dicsősége nemzetének?

És a magyar fő aristocratia?! ez bir mindazon hibával melyel a fő aristocratia mindenütt bir, de egy erény nyel sem, melyel az máshol ékeskedik. Ez hol kéjt keres ott pazar, hol áldozni kellene ott fűsvény, a szabadságból csak annyit kedvel mennyi zabolátlanságára szükséges, de a szabadságnak azon magasb körébe hol közszellemnek nyilik tér nem vágy, — ezen felül nemzetietlen, hazát nemszerető, neki idegen azon férfias büszkeség s nemesebb dicsvágy, mely magas hazafiui tettekre ragad, nincs sem érzéseiben, sem hajlamaiban, még szeszélyeiben sincs az a nagyszerűség, melyet még akkor is kell csodálnunk ha nem tisztelhetjük, — szóval e gazdag aristocratia polgári erényben igen szegény, sőt még büneiben s botlásaiban is türpe. Innét érthető meg: mikép ez aristocratia, mely saját polgártársai iránt gógös, míg az idegen kormánytagok előtt rabkint alázza meg magát, mely üseink' várromait azért engedi ledölni hogy általok függetlenségre s önállásra ne is emlékeztessék, mikép e fő aristocratia a kormány által eszközöl oly könnyen használtathatik. T. i. a kormány' szándéka megtagadni a nemzet' minden fontosabb kívánatait, azonban kinyilatkoztatni nem tartja tanácsosnak, tehát

ezt úgy kerüli el, hogy a főrendekkel a fölterjesztést meggátoltatja. Ezért nem eresztették föl a fő Rk. a rendezéseket, a nagy jövendőjü sz. kir. városokét, a derék Hajdukét, az őseredetü Jász-kunokét, a XVI szepesi városokét, melyekben a nemzetiségnek erős védtornyot lehetne fölállítanunk észak felé az orosz befolyás ellen, és Turopolyaét, mely a magyarság' érdekében gátul áll az örvjögő illyreknek; — ezért nem eresztették föl a diaeta' évenkinti tartását, miből ha törvény leendett, a haza' bajait orvosolni könnyebb lenne, mivel egyszerre annyi nem halmozódnék össze; — ezért nem eresztették föl a büntető törv. javaslat' III^k részét, mely a jury által a büntető bírakat tette volna függetlenné, — az orsz. gyűlési szabad ujság iránti fölírást, mely nélkül nagy részben illusio az alkotmányos törvényhozás s utasítási jog; — és ezért nem eresztettek föl még sok más tárgyakat.

Van ugyan a főrendi táblán egy hazafiui párt, bátor, nagylelkü és dicső, de ez kötelességének érzésében viv és nem a győzelem' reményében, és ha e párt többséggé látszanék nőni, lenne szabadulás? Elődeink, egész ez orsz. gyűlésig, igen bőkezűek valának indigénak tételében, ezeknek sarjadékival most el van boritva az austriai tábor, csak egy trombitaszó kell, és Magyarország' felső házában a magyar alkotmány s ma-

gyar nemzetiség fölött oly embereknek érzésben s lélekben idegen serege akarand, s ha a nemzet gyáva, talán fog itélni, mely az édes haza nevezetét, a drága nemzet s szabadság szót talán akkor mondandotta ki először, midőn eladására szavazott. Tehát T. KK. és Rk.! a nemzet oda jutott már, hogy mit több száz ezer nemes és polgár kimond, s 14 milliónyi nép még most hallgatva ohajt, de nem sokára hangosan követelend, azon kívánatot meggátolhassa ötven vagy egy pár száz főrendi tag, kik közül némelyik a csödből kap naponkint egy huszaskát, más a vadak' üléséből csak szavazni siet elő hogy nemzete' jövődjét is vadkint meggyilkolhassa, s legtöbb csak akkor emlékezik törv. hozói jogára, áldozni csak akkor nem fukar, midőn arra veszteget hogy üdves törvény ne hozathassék? Tehát oda jutott már e hon, melyet Árpád s a hét vezér a szabadságnak s magyar nemzetnek szerzett, hogy sorsa fölött idegenek ítéljenek? Tehát már az sincs hatalmunkban hogy kívánatinkat a kormány elébe csak fölterjeszthessük?!

De engedelmet kérek, meg kell magamat igazítanom, ez utolsó nem baj, sőt ép ez vezérel egy új vádra a fő Rk. ellen. Kérdem én. miért a kormány oly mostoha? Felelem: mert a fő Rk. nem hazafiak. Ha a fő Rkben volna erő, szív s hazaszeretet, a kor-

mánynak vagy jónak kellene lennie, vagy nem állhatna fen. De a kormány s fő Rdi tábla most azon egy, körülbelöl ugyan azok mindkettőnek tagjai. Vannak esetek midőn valamely tárgy iránt a kormány (azaz a fő Rk. mint kormány) nem örömet nyilatkoznék, ezt a fő Rk. nem eresztik föl; vannak ismét mások melyeket a fő Rk. már mégsem gátolhatnak meg, ezekre a kormány (azaz mint kormány a fő Rk.) ad tagadó választ. Így játszatik ki a szegény magyar nemzet! És ez egyesült alkotmány s nemzet ellenes törekvésnek ki a legnagyobb elémozdítója? A clerus, melyet a magyar nép oly sokáig tisztelt, melyet a magyar fejedelmek s törvények oly dusan megajándékoztak, s ime az erő mit neki e tisztelet, a hatalom mit neki e kincsek adtak, általa épen a nép s haza' jogai ellen fordíttatik. Ezért én dicsőségennek tartom, hogy első valék ki a képviselők' törv.hozó tereméböl a clerust kiutasítám, mondván hogy a pap csak egy törv.hozó házban van helyén, t. i. az angol alsó házban. hol egy káplán az ülést imádsággal nyitván meg, azután eltávozik; első valék ki a magas clerust s arisztocrátiát a nemzet' színe előtt ünnepélyesen bevádolám, mint mely a közbizodalmat elvesztvén, nem érdemli a hatalmat sem melyel bir. És hol itél a nemzet s közérzés fölöttök, azt kérdezitek tőlem? mindenütt hol jó hazafiak találkoznak együtt, a

házak' küszöbein belől, a körökben, a piaczkon, a hírlapokban, s itt a hatóságok' tanácssteremeiben, sőt az égben is, mert a nép' szava Isten' szava. Magyarországnak egykor voltak nagy emberei úgy világiak mint egyházbéliek, azoknak szánta a nemzet azon nagy jogokat, melyek most a fő Rk' kezében vannak; úgy látszik azonban elmúltak nagy embereink örökre, tehát e nagy jogoknak is el kell múlniok, mert a mostani törpe nemzedék ezekkel élni ép úgy nem tud, mint a régiek' roppant fegyvereit nem bírja. Ez orsz. gyűlésnek tehát egyik szomorú tapasztalása, hogy sem a clerusban sem az aristocratiában többé nem bizhatunk, azért a mindig jó szándéku, de általok rosszul tanácsolt jó fejedelem után, bizzunk Istenben, az nekik is fölértünk van, s bizzunk a népben, az nekik is alapja, s kérdek én akárkit, ha Isten velünk van és a nép mellettünk lesz, ki mer lenni ellenünk? Magyarország gazdag lesz, boldog, hatalmas és dicső. —

Annak, hogy a múlt orsz.gyűlés a nemzet' ohajtásainak nem felelt meg, oka

III^{or} a KK. és Rk' táblája. De figyelmet kérek, midőn én az orsz.gyűlés' eredménytelenségének okául a kormányt s a főrendekeket nevezém meg, ott kevésbé vádolám a rendszert, s inkább a személyeket kik annak hordozói, ellenben itt vádam kevésbé (bár mé-

gis) illeti a személyeket, s inkább a rendszert a mint ez alkotva van. Nem ember az ki soha nem hibázott, de legyünk igazságosak: a követi tábla annyit mint most soha nem dolgozott, az álladalom annyi s oly vagy élet- s alap-kérdéseinek megoldásához oly bátor kehellal soha egy sem nyult, ughogy ha a nehézségek' sokaságát s eszküzeinek hiányát tekinti vala, vissza kellett volna rettennie, de szivében csak a kötelességérzet uralkodott mely mellett megbukni lehet, de elcsüggedni nem, s így a reform' terén, szomorú körülményeinkben, legjobb lépésnek tartá nem válogatni kérdései között a reformnak, hanem bele kezdeni. Mit tekintek én a követi tábla' alkotásában hiánynak, megpróbálom röviden kimagyarázni.

Hogy valamely képviselő ház hivatásának megfeleljen s tekintélylyel birjon, szükséges

I^or, hogy eljárása szabályozva legyen. Van e a mienké? Nincs. Tanácskozunk választmányban, utána kerületi, aztán országos ülésben. Mely időtekozlás! mintha a tábla a rohanástul nem volna eléggé megóva már az által is, hogy utasításokkal kötve van. Ezen felül semmi tanácskozási szabály, mindenki mennyiszor akar szól annyiszor, a kérdések' föltevésében nem állandó szabály, de a felekezetek közt mindannyiszor megújuló harc dönt, és semmi nem gátolja

hogy mely határozat az ülés' elején hozatott, végén az föl ne forgattassék. Ki is gátolná? A kerületi elnökök? Ezeknek nem adtak hatalmat. A királyi személynök? Ennek nem lehet adni hatalmat. S valóban én egy képviselő házban sem ismerek olyan szerencsétlen tüneményt milyen nálunk a királyi személynök. Ez bíró tehát nem tagja a kormánynak, s mégis ő védi a kormánynak előtte leggyakrabban ismeretlen tetteit; szól de szavazata nincs; módosítást javasol de kezdeményt nem tehet; az igazságszolgáltatást elhagyja bíró társaival, hogy a törvényhozókat bámulja, kik közt jelenléte mint egy kémé, nem rendet de ingerlődést 's időpazarló czivódást okoz; — valóban úgy látszik csak azért van, min egy kő, oda lökve hogy legyen mi a törvényhozás' csendes folyamában harsogást és zajt indítson.

T. KK. és Rk.! az idő a maga méhével terhesen közeledik, naponkint nagyobb tárgyak várnak elintéztést; de én azt hiszem, szabályozatlan tábla azokat jól megoldani soha nem lesz képes. Okvetlen kell tanácskozási szabályt alkotni, mely szükségtelessé tegye a pártok' mostani mérközéseit minden egyes kérdés föltevésénél, mik a hónapokból heteket vesznek el, s egész üléseket huznak ki; — okvetlen kell, hogy a képviselők magok köztül állandó elnököt válasszanak s azt hatalommal ruházzák föl, ki a szabályt szilárd

kézzel alkalmazza; — okvetetlen kell, hogy a személy-nök, mint bíróhoz illik, a politicalai tértől távol maradván, tetteit s szándékait a kormány a képviselők előtt ön maga védje; — okvetetlen kell, hogy a hallgatóság' közbeszólólgása, mely most a nyilványt pótolja, szabad orsz.gyűlési hirlap által váltassék föl. Ha mind ez nem fog megtörténni, a tábla' tanácskozásaiból, melyeket az újabb nagy kérdések' ereje annyira megrázott, ki fog veszni minden rend s méltóság, csak hoszusága marad meg a nélkül hogy kimerítő lenne, csak a zaj de az nem lesz férfias erő' jele, ellenben soha sem fog kifejlteni azon nyugodtabb, készütlebb s magasabb neme, hogy ugy mondjam, fűnsége a tanácskozásnak, melyet némely szabad nép' törvényhozóinál csodálunk.

Szükséges

2°, hogy a tábla mindenféle értelmesség gyűlpontja legyen. Most a követi tábla csak polgári törvénytudókból s theologokból áll; ilyen tábla legfőlebb a polgári törvénykönyvet s a theologiát reformálhatja, de az országot nem. Hajdan mikor miud a házi mind a közélet oly egyszerű volt, midőn az nemzetek örökös harcban s egymástól elszigetelt állapotban éltek, oly egyszerű elemeknek oly egyszerű viszonyokban elintézésére képes volt a közönséges józanész is; de a status most

egy mesterséges gép, melyet csak az ért ki ismerni tanulta, most a törv.hozáshoz ismeretek kívántatnak, sőt nem elég magát a hont ismerni, kell a külföldet is, mert sajtó, kereskedés, ipar, közlekedési pályák annyira kiteszik a népeket egymás' hatásainak, hogy magát a többitől egy sem különözheti el, mert mely nemzet az egyetemi haladásban megállapodnék, annak a többiek által el fogna tiportatni anyagi függetlensége, szabadsága a nemzeti létele. A törvényhozás a legmagasb s legnehezebb mesterség a földön. A régieknél egyszerű volt a társaság' szerkezete, s törvényhozók még is mindig a bölcsék voltak, kik isteni fényben tiszteltetnek; korunkban pedig a törvényhozás már valóságos tudományyá s művészetté vált, s ha mind e mellett találkoznak, kik szentségtelen s készületlen kezekkel mernek nyulni hozzá, annak tulajdonítható, hogy most nem egy levén a törvényhozó mint az ősidőkben, hanem sok személyből állván, s a felelőség e szerint sok közt oszolván meg, az ilyen emberek nem elég lelkismeretesek megborzadni azon büntül, melyet a nemzet' jüvendőjén elkövetnek akkor midőn azt avatatlanul illetik. Minden esetre a statuséletnek annyi oldala van, hogy miként egy emberélet rövid azokat mind átérteni, úgy nincs egyes néposztály az álladalomban, melynek értelme magában nem volna elégtelen azokat mind ki-

művelni, következõleg az országot gyorsan, biztosan, bölcsen csak egy olyan követi tábla fogja reformálhatni, mély a nép' mindenféle osztályai' értelmességének megnyilván, ezt magában egyesíti.

Hogy hivatásának megfeleljen s tekintélyvel bírjon a képviselő ház, szükséges

3^{adszor}, hogy tagjai felelõsek ugyan de szabadok legyenek. Most a követek felelõsek de nem szabadok. És ha az utasításjog továbbá is ily részletesen gyakoroltatik, a diaeta mindig soká fog tartani és mindig keveset végezni. Hiszen kérden én a T. Kkat és Rket, ha valamely tárgy utasításba adatik, s ha az többséget nyer, és ha az utasítástól a követek el nem állhatnak, meg fognak e valaha egyezhetni akár a fő Rkel, akár a kormányval, sőt magok között a követek az első határozatot meghozhatják e hacsak relatív többség nem döntögeti el az ország' dolgait? Ha pedig elállhatnak, miben van a biztosíték hogy épen azon pontokban engedtek melyekben lehetett engedniük? A felelõségben van, — tehát az utasítás maga még nem végbiztosíték, mert biztosíték annak megtartására is kell, s ha a felelõség biztosít az iránt hogy utasítását a követ megtartja, ugyanaz biztosíthat az iránt is, hogy, ha utasítás nem leend, hazafui kötelességét teljesíteni. És vajjon nem megfordított bölcsé-

ség e az, hogy egy választmány, tehát nem az országgyűlés, valamely törvénykönyvjavaslatot kidolgozván, az a törv.hatóságoknak megküldetik, s kiknek itthon idejük sem volt azt kellő vizsgálat alá venni, ezek küldik kötelező utasításul éppen azoknak kiknek tiszte lenne ott a tárgyat tanulni, róla gondolkodni, felejtve saját ügyeiket, felejtve gyermeket és szülét, nőt és testvért, emlékezve csak a honra, és a hounak bajaira? Azonban ki utasítást kapott az már hiában gondolkodik, ezért az utasítás a követi restségnek valóságos párnája, mely nem csak gondatlanná teszi a követet hanem azt az országgyűlés' eredményére nézve a felelőség alól is föloldozni látszik; s nem ez e az oka, hogy e táblánál politicalai nagy jellemek nem fejlődhetnek ki, miután azon felül hogy egy szavazattal bíró két személy közül a kérdések' különbsége szerint most egyik majd másik szükségképen elnyeletik társa által, az utasítás is lehetetlenné teszi hogy meggyőződéseiket következetesen és bátran vigyék keresztül politicalai életükön? Az utasítási rendszer arra jó, hogy a mit már bírunk azt megvédjük, de arra nem hogy magunkat reformáljuk. Avagy mi csak maradni akarunk? nem, sőt haladni, — nincs iparunk, nincs kereskedésünk, nincs erőnk tehát azt akarunk szerezni, szegénységből gazdagságra törekszünk, a kormány' ellenében gyarmat

vagyunk, tehát szabadok kívánunk lenni, türelék nép vagyunk tehát egységre kellene emelkedni, s Európa nemzeteinek sorában ismét megjelenni diszben, és hatalommal, — mind ez pedig nem az által mehet végbe ha a diaeta száz s néhány törv.hatóság által, mint egy gép, most előre lökve majd visszataszitva tervszerűtlenül mozgattatik, hanem, megfordítva, ha az ország a törv.hatóságok' szabad választottainak a nemzeti közvéleményre figyelő gyűlekezete által vezéreltetik.

E kérdés nem kevésbé terjedelmes mint fontos, azért nem fejtegetem tovább, mert végig ez uttal csakugyan ki nem fejthetvén. minden esetre fél uton kellene megállapodnom. Legyen elég csak azt jelentenem ki, hogy a törv.hatóságok az országos költségek' összege iránt az utasításjogot most még megtarthatván, ezen túl ha a követet feleletre vonhatják és visszahívhatják, minden biztosítékkal bírnak mire szükségük van, hiszen az utasításnak is az a vég garantiája, — más részről a követ megnyeri tetteiben azon szabadságot, mely nélkül utasítás mellett sem gondolkodásra nem ébresztetik, sem felelősnek a diaeta' eredményei iránt magát nem érezi. Azonban, kivált ha a követek több diaetákra választatnának, elismerem, a képviselő ház elfajulhat, lehet zsarnokká, elfeledkezhetik a szabadság'

elveiről s a nép' jogairól melyeknek szülötte, a közpénzt vesztegetve szavazhatja meg, s hazafiúi s nemesi jelleméből kivetkőzhetik, tehát a törvényhozás s különösen a képviselő ház mellett szükséges a szabad sajtó' ellenörködése a nemzet' nevében; utasítás mellett a nyilvánvány nélkülözhető, sőt ha tükéletes nyilvánvány levén a követek utasításait szorosán megtartanák, ki fogna sülni hogy az országgyűlés nem is mozoghat, — ellenben szabad követtábla mellett szükséges a nyilvánvány szóban és írásban, e szerint midőn azt hirdetem szabad követek kellenek, kik csak egyszersmind igazán felelősök, hirdetnem kell a szabad sajtót is, mely a követi táblát tanácsolja ha az gyöngé, buzdítsa ha félnék, feddje ha dologtalan, magasztalja ha jeles, s nekem teljes meggyőződésesem hogy a képviselő tábla sem ön magában soha meg nem érhetik, sem nagyokat nem mivelhet mindaddig, míg szabad követek nem lesznek, s míg ezek felett a szabad sajtó intve, tanítva, bírálva, és hol kell sujtva szigoron és kérlelhetlenül nem ellenörködik.

Végre, hogy tekintélylyel birjon a képviselő ház, szükséges

4edazer, hogy ez valamennyi néposztály' érdekeit egyesítvén magában a nemzeti akaratnak képviselője legyen. Midőn ez orsz.gyűlésen mi alsó tábla azt állítottuk, hogy ennek és annak meg kell

történnie, mert azt mi akarjuk s mi a nemzet' akaratának képviselői vagyunk, mit felelték rá? Azt, hogy mi nem az egész nemzetet, hanem csak azon egy pár százezer nemből képviseljük, kiktől választatunk. És kik mondták ezt? Ezt mondta a clerus, ezt mondták a sz. k. városok és kerületek, ezt mondták a fő Rk.; és a kormány? ez viseletével mutatja, hogy a követi táblát mostani formájában a nemzeti akarat' képviselőjének nem ismeri el, mert csak arra ad választ mire akar, csak abból enged törvényt alkotni mi neki kedvére s javára van, -- neki talán úgy látszik, most nincs testület melyet az összes nemzet' organumául lehetne elismerni, mivel egy sincs, melynek alkotásába minden elemek befolyának, s így annak ép oly joggal tekintheti magát, mint bár mely más testület az országban. De ebből mi következik? Az hogyha a követi tábla eddig nem volt a nemzeti akaratnak képviselője, váljék azzá az által, hogy valamennyi néposztály' választottaiból alkottassék össze. És valóban midőn a mostani követi tábla a kormány' eljárása ellen küzd, s a népben maga mögött gyámolt reményl, azon bajnokhoz hasonlítható, ki fegyverhordóul magához egy szolgát vesz, kit rabbá tün. Meggyőzheti e így a kormányt? s ha meggyőzné, nem várákozna e rá új csata saját szolgájával? Nem tanácsosabb e tehát így, mind

az igazság' mind saját érdekében, hogy ki szolgálja volt azt barátjává, ki hátul szinte ellene volt azt frigyesevé tegye, s így induljon tusára és bizonyos győzelemre, mert az egyesülés mindig diadalomra vezet, mint a meghasonlás mindig romlást szerez? Majd így támadand a nép' osztályai közt a jogok' egyenlősége, s ebből születik az érdekek' hasonlósága, és e jog- és érdekegységből fog kisugározni a nemzeti egység' ama nagy eszméje, melynek hiánya miatt süllyedt oly mélyen a haza s a hazában a nemzet, s mely költőink bús énekeiben s történetíróink' munkáiban mindenütt úgy kívántatik s iratik le, mint leendő megváltója a magyar népnek és hazának. És ha a népnek minden osztályai egy jogban s érdekből egyesülnek, s ha a követi tábla ez egységnek lesz kifolyása, csak akkor s nem előbb fogja ez birni azon sulyt és hatalmat mely megilleti, mert akkor valólag a nemzet' képviselője lesz, akkor akarata a nemzetéé lesz s mint ilyennek szükségképen törvénynyé kell válnia; most a képviselők' szavának semmi nyomadéka nincs, de akkor lesz, a fő Rk. meg fognak hajolni előtte, s a kormány nem tekintti azt egy gyöngé szélnek mely arcát alig érintvén ellebben, hanem figyelni fog a nép' szózatára mint a menny' dörgésére; egyszóval csak akkor és nem előbb lesz szentség a törvény, valóság az alkotmány, azon

értelemben, hogy a fölség uralkodik, a kormány igazgat, s a nemzet hoz törvényt. De mind ez T. Kk. és Rk. csak úgy fog megtörténni, ha a képviselő ház maga körül tekintélyvel s hatalommal bír, ezzel pedig a képviselő ház csak úgy fog birni, ha nem néhány százézer, de 44 millio' nevében szólhat, követhet és határozhat!

Ezek annak legfőbb okai T. Kk. és Rk. hogy a mult orsz.gyülés a nemzet' ohajtásainak nem felelt meg. S ezen okokban ben foglaltatik azon fatalis viszony is, melyben a fő Rk. s a képviselők' táblája egymás ellenében áll, fatalis de egyszersmind természetes, miután amaz a kiváltságokat s veszteglést, emez nem szerkezeténél de szerencsés választásoknál fogva a szabadságot és haladást képviseli. A reformnak sok barmatai voltak mig az csak theoria volt, mig tenni nem kellett hanem elég volt szólni, mig a reform' elvei s eszméi hasonlítottak a csillagokhoz, melyek sem hőséget sem hideget nem okozva csak a távolbol fénylettek; de a reformnak részletes alkalmazása az élethen sok embert fölriasztott, a változás oly kéjelmetlen, a szokásnak az erkölcsökön oly nagy hatalma van, az áldozat oly nehéz, így történt hogy a veszteglő párt nemcsak szaporodott de magát rendezni is kezdé ország-szerte. S különösen rendezte magát éz orsz.gyülésen

a fő Rk. tábláján; addig e tábla negatíoban volt most positívásra törekedett, addig megelégvék a mérsékléssel most irányt akart adni, vakmerő volt a nemzet' legfontosabb kívánatinak ellenállni ha aristocraticus és absolutisticus nézeteivel nem egyeztek meg, a legnagyobb kérdéseket csak úgy döntögette halomra, s még a képviselő ház' kezdeményi joga után is próbálta kiterjeszteni karjait. Sőt voltak esetek, midőn a fő Rk. azon térre vitték ált a vitát, hogyha engednek szerintök a főrendi tábla' létele forog kérdésben! De e térre allítani a dolgot vajjon tanácsos e? Kérdem én, vajjon ha mind a két tábla valamely kérdéstől saját lételet függeszti föl, nem világos e hogy a főrendi tábla az melynek el kell mulnia, nem világos e hogy inkább muljék el néhány száz ember, mint maga a nemzet mely küldi a képviselő táblát? Én merném a fő Rk. közül kiválasztani azt ki legelőitéletesb, ki utálja a népet, ki csak saját jogait őrzi, kinek nincs vallása félni Istent sem szíve felebarátait szeretni, és ha ez azt nem mondaná is, hogy a törv.hozási jog leginkább illeti azon 44 milliót összesen melynek hozatik a törvény, de ítélete bizonyosan az lenne, hogy ha valamelyik táblának csakugyan el kell mulnia, inkább az melynek el mely néhány száz nemest, mint az mely néhány száz ezer nemest képvisel.

Ily felső tábla mellett nemzetünk nem fog boldogulhatni soha; országgyűléseken el fogunk vesztegethetni éveket, rájuk fogunk költhetni milliókat, szorgalomnak s bátorságuknak áldozatai lehetnek egyes hazafiak, megújulhatnak az ülésekben a régi kor' ama jelenetei midőn a tagok egymás' szakállába ragadva kardot huztanak, — s mind hiában! a nemzet azalatt szenvedni fog és hervadozni saját gyermekei miatt. Vajjon mind ezek nem nagy akadályok e a nemzet' fejlődésére nézve a szabadság s haladás' pályáján? Vajjon e nagy részben organicus akadályokat el fogja e addiglan hárithatni azon párt, mely magát a szabadság' s haladás' pártjának vallja, míg tetteiben terv, és terveiben országos egység s összehangzó számítás nem leend? soha sem. E szerint vajmi elérkezett az idő, hogy e párt magát organisálja országszerte, s ez organisált pártegység legyen azon alap, melyen annak minden tagja, minden hirlapja, s minden hozzá tartozó törv.hatóság következetesen mozogjon. Tehát a jelszó legyen: párt-organisálás, de nyiltan s az alkotmány' mezején, mert én azt hiszem, míg a szabadság' s haladás' pártja nem lesz organisálva, addig nem győz, s míg ez nem győz, addig hazánk nem lesz virágzó, s szabad és dicső nem lesz nemzetünk. —

T. Kk. és Rk. ! eddig elé láttuk azon okokat, melyeknél fogva a mult országgyűlésnek várt eredményei elmaradtak, most tekintsük annak lett eredményeit. Azonban én nem szokván magamat ámitani, érzem mikép e hoszu ülés a leghivebb figyelmet is kifáraszthatta, ezért már rövidebb leszek, igyekzem befordulni azon révbe hol reám pihenés vár. Tehát midőn bocsánatot kérek, egyszersmind csak kevés figyelemért esedezem; néhány pillanat mulva megszűntem lenni követ, azaz mint ilyen meghaltam, mint a haldoklónak hátra már csak néhány szavaim vannak.

Hogy a mult törvényhozás' megitelesében igazságosak lehessünk, meg kell különböztetni annak alkotó részeit, és aztán kinek adjuk meg a magáét. Ott hol nincs sajtószabadság, de a tanácskozásokban nyilván van, a törvényhozásnak egyik bár mellékes hivatása elveket fejtegetni, terjesztetni eszméket s előkészítőleg tárgyalás alá venni némely kérdéseket bár azokbul törvény nem alkottathatik is. S a kormány, saját helyzete szerint, megfelelt e hivatásának? Teljességgel nem. Kérem én miben mutatott határozott irányt? melyik ügy fölvilágosítására nyújtott segédkezet? adatokkal, előmunkálatokkal, utmutatással szolgált e oly tárgyak körül is melyekre nézve azokkal egyenesen csak ő szolgálhat? — És a fő Rk.? ezeknek megitelésében nem szabad

elfelejtünk azt, hogy ők nem bírnak kezdeményi joggal melyel bír a kormány s bír a képviselők' táblája, egyébiránt nem tagadhatni miképen ők az aristocraticus és absolut elvek' kifejtésében s álláspontok' elfoglalásában mind szorgalmasok, mind ügyesek voltak, tőlük tehát a dicséretet nem vonhatjuk meg, de egyszers-mind kívánnunk kell, munkájok' nagy részét ne kísérje Isten' áldása, mert az nem válnék javára a hazának. — Ellenben a képviselő tábla egy óriás volt, melynek testén bár nagy helyet foglalt el a heverő has és a rövidlátó feltékeny hiúság, de annyit dolgozott mégis, mennyit e tábla századok óta nem. A kereskedési és közszükségi munkálatokban anyagi érdekeink' csaknem valamennyi ágaira kiterjeszkedett; a hűtető és bányatörvénykönyvet ált és kidolgozta; a sz. k. városokat és kerületeket rendezte; a megyei kihágásokrul, a népnevelésről, az ösiségről, az örök váltságrol, a telekkönyvekről, az irói tulajdonrul, a honosításrul, a magány vállalatokrul rendszeres törv.javaslatokat irt, az orsz.-háza terveket készített, a katona-élelmezés és szállásolás iránt az alknak alapját megvetette, kerületi üléseiről naplót vitt, — és még mind ezeken kívül számos és fontos törvényjavaslatokat dolgozott ki. Valóban e tábla egy egész uj kornak készített alapot; azon munkákhoz képest melyeket választmányáiban ki-

dolgozott, üléseiben keveset beszélt; sőt ha eredményre számított, hibája épen az volt hogy bár a nemzet' szükségeihez képest, de itéletes kiszámítás nélkül sokba fogott és sokat elvégzett, hasonlítván így azon fához, melyen dusan levén rakva gyümölcs, belőle sok épen azért nem érhetett meg.

Igen, de a közvélemény' előkészítése nem mellékes hivatása e a törvényhozásnak? Szabályzott álladalomban, hol minden dolog illető körében végeztetik el, a törvények' anyagainak előleges kidolgozása nem az íróknak, az irodalomnak, a sajtónak, az egyesületeknek, a törv.hatóságoknak és kormánynak volna e kötelessége? E szerint a törvényhozást nem egyenes föladása, t. i. nem a hozott törvények' sulya és száma szerint kell e megítélni? És ha így tekintjük az elmult törv.hozást, a nemzetnek a legméltóbb oka van bosszuságra gerjedni a kormány s azon fő Rdi párt ellen, melly miatt több törvények nem hozathattak. És reménylem a nemzet nem fog gyávának mutatkozni, midőn látjuk, hogy íne a kormány ugyanazon férfiakkal hajlandó diadalmát ünnepelni, ezt én reménylem, bár jelenleg az ország oly hallgatag apáthiában látszott süllyedni, melyet én érteni alig tudok — hacsak okát a nemzet' jellemének egyik szomorú alapvonásában nem keresem, avagy a nemzet' többsé-

gét, a mit kimondani is szörnyű, képmutatónak kell tartanom, mely örvend hogy szabadelmű utasításai nem teljesedtek. S higyéek el a T. Kk. és Rk. nem azon párton mult, hogy nem bukott el ama néhány törvény is, mely a mult törv.hozással némileg kibékít. Mert néhány nagy fontosságu törvények csakugyan hozattak.

Ilyen a magyar nyelv iránti törvény; ha ez tiz év előtti adatik meg, vagy ha e kérdés most bevégez-
tetik vala, mi fájdalom nem történt, a nemzet bár mi büszke, a királyi székek lábaihoz borult volna, de az austriai idegen kormányban nincs lélek lekötelezni a népeket, csak a szükségnek enged, mindent akkor ad meg mikor már meg nem tagadhatja. — Ilyen a vallás-
beli törvény; mert félszázad óta ennyit nem nyertünk, bár a békekötések által biztosított jogainkba vissza ez sem helyheztet. — De e törvényhozás a lángészhez, mely meglep, mely teremt, csak két törvényében hasonlit, egyik a birtok-, másik a hivatalképesség; mint a villám váratlanul kigyul az ég' holtozatán, ugy lán-
golt ez ki e törvényhozásbol. Pedig a körülmények akkint állottak mind a fő Rknél mind a képviselőknél, hogy e két törvénynek nem lehetett volna megszületnie, és mégis megszületett; ez valóságos csoda, mondhatni Isten' közvetlen gondoskodása vezérelte azt törvényeink közé. S hallják meg kik elfelejtették, hogy csak mióta

e törvény hozva van, szünt meg 12 millio ember lenni pária Magyarországhan, s csak azóta támadhatott föl hennök a hazaszeretet, mert most minden darab földet, melyet kimuló vérök elborit, meg is szerezhetnek, s az ember, kivált a magyar, oly igen vágy földbirtokra, és ez természetes, mert midőn földet vesz egyszersmind sirt is vél szerezni, melyben hamvai nyugodni fognak. S midőn a haza a hivatalképességet megadta mit tön egyebet mint hogy 12 millio értelmet és szellemet szabadított föl saját szolgálatára? S nem nagy lelkü adomány e a szolgálati pályáknak teljes kinyitása által annyi népnek megadni azon édes örömet, melyet érez minden jó polgár akkor midőn nemzetének használhat? E két törvény, így befejezetlenül is, valóban nagyszerű, sőt több: főséges; 12 millio hontalan volt s hazát adott nekik, lelkileg rabok voltak s szabadokká tette, és hideg sziveikben megindította a munkás hazaszeretetnek kiapadhatatlan boldogító forrását.

Egyéb törvényeket mellőzök, mert ezek nem oly fontosak hogy hocsánatát reménylhessen a Kk. és Rknek, ha róluk többet mondok azoknál melyeket hivatalos jelentésünkben előadtunk. Még csak az első törvénycikkelyt említem meg. Eddig az országnak egy nagy vádjá volt a kormány ellen, az hogy hivatalokba

oly embereket segített, kik a nemzet' bizodalját nem bírták. S ime legelőször e diaetán hódot a közvéleménynek, midőn koronaörségre oly férfiakat is kijelölt, kiknek nevét a nemzet' szivéből írta ki. Tehát e törv. cikkely fontos az országra nézve, mert e részben első diadala a közvéleménynek, fontos különösen ránk nézve, mert midőn egyik koronaörül főispáni helyettesünk választott el, Borsod is megdicsőített. Isten éltesse őt e hivatalban, mely az országnak csaknem legszebb hivatala, mert ezt csak az nyerheti el díszszel kibén a királyi kegyelem s nemzeti akarat egyesült, és a ki ide jutott az erős állást foglalt el, mert annak e helyen nem árt sem királyi harag, ellene védi a haza' ereje, sem a nép' változandósága, ellene őrzí a királyi hatalom; s azon rendkívüli zajos tapsot, melyel az ellenék' részéről is megválasztattál, én ugy magyarázom tisztelt férliu, hogy bármi sokat tettél eddig, a haza tőled ez új biztos helyzetben, most még többet és nagyobakat vár.

És ennyit a multrol. Itt a mult' határánál megállapodom s tekintetem fordul a jövőre felé. S a nagy kérdés: mit és mi sorban legyünk teendők? előttünk, mint ama ködoszlop mély járt Izrael' népe előtt, főlemelkedik, de nem mint vezérlő, hanem mint álló oszlop. S a végzendők' sokasága egy nagy sereget képez

Igen, rendezni kell a sz. k. városokat, melyek most azért is buktak meg, mivel a megyék szabadalmúebbek voltak követeiknél, s rendezni kell a kerületeket, nem azért mivel sz. k. városoknak s kerületeknek hívják, hanem mivel bennök egy része lakik azon népnek, mely míg az alkotmány' javaiban s terheiben igazságosan nem részesítetik, a nemzet gyöngé marad, s hiában fog mindent kívánni, azért belőle semmi sem fog teljesedni.

Igen, hirtok s különösen vám és kereskedési viszonyainkat szabályozni kell, máskép a szép Magyarország koldusok' országa lesz; ha gyávák vagy gyöngék vagyunk vámkorlátokat állítani föl a kormány ellenére a határszéleken, ott van a Védegylet, s tanulva nélkülözni, állítsuk föl azokat házaink' küszöbénél, — ha győzni nem birunk, meghalni félünk, nincs hátra más mint lemondani s nélkülözni.

Igen, a büntető törvénykönyvet be kell hozni; irtózatoss az önkény, mely büntető biráink' kezében van, s azon felül nem is függetlenek, a polgár' élete s becsülete szakadékony hajszálon függ, s tömlőczeinknek vészélye azon arányban nő, a mint belső viszonyaink bonyoládnak s a népesség szaporodik.

Igen, utak, csatornák, vaspályák által a közleke-

dést könnyitenünk kell, mert e nélkül az ország egy nagy halott, melynek ereiben a vér megállt.

S ki kell mondani a közteherviselés' elvét, mert jog és érdekesség erőegységet szül, pedig most a nemzet sokféle osztályaiban ugyan annyi vesszőszálakat képez, melyet eltördelni könnyű, de akkor tömegben kél föl, s hasonlítand az összekötött vesszőcsomóhoz melyet semmi hatalom nem törhet el.

Igen, szabad föld, szabad ember kell, s kell felelős kormány, — azonban e biztosíték' erejére nézve ne ámitsuk magunkat, felelős kormány mindenütt szükséges, mely nyilatkozik ha kérdeztetik, védje magát ha vádolják, s úgy a sajtó mint az orsz.gyűlés' terén megjelenjen; de benne ne reményljünk valami csodatalismant, felelős kormányban a szabadság' magasb érdekeire nézve biztosíték csak úgy van, ha mellette s körülte már erős, kifejlett, bátor nemzet örökdik.

Ezek T. Kk. és Rk., s még több effélék azok mi-
ket tennünk kell, s közöttök sorozatot megállapítani én nem tudok, szegény hazánk hasonló levén azon beteghez, kit Isten számos olyan nyavalyákkal látogatott meg, melyekből egyszerre is s egymásután is kigyógyíthatatik. Én első helyre mást sorozok, első helyre azt sorozom, mi mind ezeknek, mind általában a szabadságnak s nemzeti fejlődésnek föltétele, és

az a sajtószabadság; csak ennek mezején s munkássága által és világa mellett fognak az országos kérdések mind kifejtethetni, mind egymás közt soroztatni, — mint tanító, bíró és őr áll ez a trón mellé, a kormány mellé, a törv.hozás mellé, — hasonló ez a napvilághoz, mely maga nem terem. de a természet fejlődésének nélkülözhetlen feltétele. Tehát kettő az mit én első teendőnek tartok, egyik: pártorganizálás, és ez csak magunktól függ, másik: sajtószabadság, ezt ki kell vívnunk, ez ki fogjuk vinni, ha nem akkor pihenünk meg midőn kifáradtunk, hanem midőn győztünk. Engedje Isten, hogy e két nemzeti nagy szükségnek elég tétessék, még pedig Borsod megyének közremunkálásával, melynek czimere s zászlója már századok óta lobog a hazafiúi ellenzek' sorában, s mint volt az ellenzek' s volt e megye is, és reménylen lesz ezután is mindkettő: bajnoka a szabadságnak, barátja a reformnak, az igazságot védő, a jogot tiszteltnben tartó, hive a nemzetiségnek s alkotmánynak, s epedő ajakkal ohajtó hirt és dicsőséget a magyar nevének. —

T. Kk. és Rk.! itt bezárom beszédemet. Mindent nem mondtam el mi lelkeket másfél évi orsz.gyűlés' végével megrohanja, de elmondtam legalább azokat mi-
ket lehetetlen volt elhallgatnom. S íme lelépek én, le-

lépünk mind ketten a követi pályáról, s előttük mély
hálával állunk, de egyszersmind nyugodt lelkismerettel.
Azonban miénk a felelet' terhe, a feloldozás' hatalma
a T. Kk. és Rknél van. Tehát ítéljenek fölöttünk.
Kérésünk csak az, hogy ha nem követtünk el olyant
mit megbocsátani lehetetlen volna, azon esetben haza-
fui sziveikbe és soraikba visszafogadni méltóztassanak.

TOLDALÉK.

1845. September' 25^{ken}, Pesten a' fővárosi ifjuság által,
esti szövétnekes zenével tiszteltetvén meg Szemere
Bertalan, a' mennyiben hasonló elvek fejtegettetnek
azon válaszbán is, melyel az üdvezlő szónoknak
felelt, e' választ toldalékul ide igtatni czélszerűnek
's politicalai körülményeinkben üdvösnek ítélte

A KIADÓ.

TOLDALÉK.

FÖVÁROSI
KÖNYVTÁR
1912

1912. szeptember 23-án. Pestre a fővárosi igazság állam-
tani osztályának kanczár listáján meg Szemere
Bertalan a mennyeiben használt évek költségvetés
azon részében is, mely az állami adóknak
kelt. a válság időszakán az igazs. osztály
a politikai közhatalmokban ügyének helye

A. K. 1100.

FÖVÁROSI
KÖNYVTÁR
1912

Nem tagadhatom, hogy midőn parányi tehetségű embereket ér oly tisztelet, kik a status gépezetének csak alsóbb rendű kerekéhez termettek, ebben ránk nézve van valami leverő, mert épen e magasra állítás' rövid percében érezzük magunkat mi is s lát a közönség is legkisebbnek.

Azonban van benne olyan is mi a lelket emeli, t. i. ha az efféle ünnepelésnek forrására emlékezünk; ha meggondoljuk hogy az nem a személyt illeti mely elhal, hanem az elvet illeti mit a személy hirdet; ha ebben úgy gyönyörködünk mint egy életjelében a párt-nak melyhez tartozunk.

S épen csak ez az mi nekem e jelenetben tetszik.

Mert soha nem volt nagyobb szükség arra, hogy az ellenzék ébren legyen; hogy mindent lásson és halljon; hogy dolgozzék, tervezzon és szövetkezzen. Eddig könnyű volt az ellenzék' dolga, mivel csak az ör' szerepét vitte. A kormány nem járt az alkotmány' útján,

tehát az ellenzék alkotmányt! kiáltott és utána zendült az ország; — a kormány nem védte a nemzetiséget, tehát az ellenzék megemlíté a nemzetiséget, és utána felszólalt a nemzet; — a kormány vonakodott a reformtul, tehát az ellenzék kimondá ezt, és a nép vele kiáltott. Szóval: az ellenzék ugyszólva csak bátor hordozója volt a zászlónak, melyre e három jelszó vala írva, s utána, mintegy táborokint, magától indult fel a sokaság.

De már most a kormány is ugyan azon három szót tűzte ki: alkotmány, nemzetiség, reform. Nem kétlem, hogy csak a szót mint czimert vette ált, de értelmét nem. Azonban általa a gyöngé eszü elámíttatik, az íngatag pedig engedi magát elámíttatni, hacsak minden specialis kérdésnél ott nem világít szövétnékével az ellenzék, s nem hirdetgeti, hogy például ez nem reform, esalatkozunk mert nem a part halad előre de a sajkában mi megyünk hátra, hogy például ez és ez nem alkotmányosság mert vele nem a szabadság hanem a kiváltság terjesztetik küljebb, hogy például az nem őszinte terjesztése a nemzetiségnek, midőn a mi ennek csak hosszú küzdelem után engedtetik meg, más népiségeknék törvényen kívül adatik meg.

Eddig tehát az ellenzéknek messzéről is könnyü volt a nemzetet arra figyelmeztetni, hogy a kormány általában nem jár a reform, az alkotmány, a nemzeti-

ség' utján, s ezt minden könnyen megértette, erre csak bátor szív s nagy hang kellett; de most, miután ama tágakat maga is érinteni látszik, fáradságos szorgalommal kell ellenében minden kérdésnél különbséget tenni az ál s valódi reform, az ál és igazi alkotmányos eszme között, s ez annyival szükségesb, mert azon kívül hogy szinleg zászlónkat lobogtatja fen, a kormány magának az újabb időben népszerű neveket is megszerzett. Sőt megvallom azt is, hogyha a kormány' újabb lépései közül némelyek a legnagyobb aggodalmat gerjeszthetik is, mutatkozik viszont némely oly irány, mely bár nem elég, a multak' emlékezete után, a bizodalom' helyre állítására, azonban politicája' egyes ágai felett az itélethozatalt méltán függésben tartathatja.

Ezért szükséges, hogy az ellenzék régiebb állásából egy újabb állásba lépjen ált. Eddig több bátorság kellett most több okosság, eddig elesebb hang most elesebb ész, s több munka és álthatóbb értelem a történetdők' megbirálásában, s azoknak szemmel tartásában annál kitartóbb figyelem, mivel nálunk a sajtó' örökdő hatalmának szabad kifejlődése mind ez ideig gátolva van.

De főkép mire van szüksége az ellenzéknek, ni nála most egészen hiányzik? Arra mit a kormány vagy conservativpárt magának már megszerzett. T. i. a

kormánypárt magát organisálta, s mit így tervez, annak kivételére a megyékben egyegy hatalom is állított. Ama párt e szerint munkálatiba egységet, rendet, tervet hozott, míg a reformpártéban nincs egység, terv, rend, sem összefüggés, sem egyetértés, s így azt hiszem, hogy elérkezett erre nézve is a legfőbb idő magát organisálni országszerte, de nyiltan, a törvény' korlátai között, az alkotmány' mezején, mert ha a reformpárt' tetteiben terv, s terveiben országos egység s összehangzó számítás nem leend, elveinek győzelmet lehetetlen lesz szereznie.

Miután ekképen megtszeltetek, t. hazafiak, engedjetez még néhány szót szólani. Egykét vallomást teszek ni nyom. Nem a kormány' hibáit sorolom elő, erre rövid idő kevés, hanem a magunkét, a reformellenzék-pártét. Mert mint a kormány, úgy az ellenzék is közhatalom, melynek mind hívei, mind jelességei a nyilván' bírószeke előbe tartoznak.

Nem helyesltem az ellenzék' követeiben azt, hogy a' bizodalatlansági ama két (országgyülési) határozathoz nem következetesen tevék jelentéseiket. Czélszerűek valának e ama határozatok, az más kérdés, de miután meghozták, azoknak kellett volna szolgálni kiindulási pontúl. S hogy politicában legnagyobb hiba a következetlenség, mely előbb utóbb megboszulja magát, ez

is bizonyítja, mert ha jelenleg csüggedést tapasztalunk a nemzetben, oka egyenesen ama következetlenség, oka az, hogy a mely szellemet az ellenzék benne felköltött, azt folyton nem táplálta.

Ezt én következetesség' hiányának nevezem.

Nem helyeslem az ellenzék' elsőbbjeiben azt, hogy a mint a diaeta elmulik a tért lábaik alól ki engedik sikamlani, a vezér-pálczát mintegy kiejtik kezeikből. Két ut van nálunk vezetőleg hatni a nemzetre; egyik a megyei gyűlések, — és ott csak egyes kérdésekben nyilatkoznak, de az általános politicát fejtegető s vezérlő szavakat nem hallani tőlök; másik ut az irodalom s időszaki sajtó, és itt még kevésbé teljes erejében van az ellenzék képviselve. Szóval, egyik téren sem fejti ki az ellenzék azon erőt, melyel bir s melyet kifejtteni kellene.

Ezt én munkátlanságnak s energiahíánynak nevezem. —

Nem helyeslem azt, hogy az ellenzékpárt' belső kötelekei megtágulni kezdenek. Szavak felett vitázván, az ügynek ártunk. A centralista kívánja megőrizni biztosítékul a municipiumot mig jobbat nem nyerhet, a municipalista azért viv mellette mivel még nem bir jobbal. Ha egyes kérdésekről van szó, tökéletesen megegyeznek, s ime pusztá theoreticus viták miatt megha-

sonlás kezd előállani. E' különbség oka annak, hogy az ellenzék' időszakai organumában annyi vezér értelmi suly és hatalom nem gyül össze, mi ügyünknek már is kiszámíthatatlan veszteség. Holott nem kellene felejtenu'k, hogy centralisatio és municipium mindkettő csak eszköz az ellenzéknek: céljához, mi nem más mint a béke és szabadság' mennél általánosb kiterjesztése; nem kellene felejtenu'k, hogy melly párt az eszközbeli eltérésnek saját compact lételét s ez által a cél' elérésének lehetőségét áldozza fel, magát megsemmisítette.

Ezt én egyetértés-hiánynak nevezem.

Pedig hogy az ellenzéknel az erőegyesítésre szükség van, bizonyosága épen e tisztelet melyben én részesülök. A nagy lelkűség ugyan parányi tehetségekről is megemlékezhetik, de midőn ilyen erők is ilyen megtiszteltetést nyernek, az még is oda mutat hogy nagy' keves van, kicsinyek pedig csak egyesülve válnak nagygyá.

Emlékezem itt Guizot, a doctrinair minister' szavaira, ki a minap így nyilatkozék: „Mennél tovább vesz részt a nyilvános életben, alkotmányos kormány alatt, annál inkább meg van győződve, hogy a tárgyalási szabadságnak, a sajtószabadságnak vannak baloldalai, de melyeket lételöktől nem lehet elválasztani. Ez a political élet' munkásságának osztályresze, melyből

mindent összevéve, sokkal több jó származik mint rossz.' — Ennek folytában kormányunkról azt mondom: én bizodalimat hozzá nem egészen attól függesztem fel, most mindjárt mit tesz, mert a tettek lassan érnek, hanem attol, mi tért enged irodalomban és a közéletben a tárgyalási szabadságnak, mert én csak azon kormányban bizom mely a nyilvánnt és a küzdést nem rettegi. Ellenzék-reform-pártunknak pedig azt kívánom, hogy politicájában következetesb, eljárásában s örködésében munkásh, energicusabb, s az eszközökön tul a fő czélokban egyetértőbb, s szerkezetében országosan organisált legyen. —

Most fogadjátok hálámat, tisztelt barátim, s bocsússatok meg, hogy használtam ez alkalmat annak elősorolására, mi szívemet nyomta, — de én nem kedvesen hanem lelkismeretesen, nem szépen hanem igazán akartam szólani.

S tovább nem is tartóztatlak fel. Még csak azon két szó ötlük eszembe, mit a tisztelt szónok oly gyöngéden szótt beszédébe, de én megértettem: félreismertetés és rágalom. Igaz, félreismertetni a legnagyobb kin, maga a halál, de e halálból már itt a földön van föltámadás, hol? ünérzetünkken.

És a rágalmak? ezek természetes sebei a politicalai küzdésnek, mint a hadi csatának vannak sebei. Ke-

servesek erek valóban, úgyhogy hősiebb lélek kell a hazát szolgálni, ezeket is szenvedvén. De ki ezektől fél, az ne lépjen political pályára, azokat lehetetlen elkerülni, — boldog az kiéinek gyógyítására találkoznak hálás polgártársak, — kik azonban nem mindig találkoznak. Vigasztalásul ilyenkor emlékezzünk a régi kor' nagy embereire, föl a megváltóig, emlékezzünk a nagy ró-maira, ki örültnek mutatkozván a legnagyobb félreis-mertetésnek s rágalomnak tette ki magát, s ha nagy célja előtt meghal, mint holond temettetett volna el, így pedig, a kellő idő a maga kívánt teljességében elérkezvén, mint hazaszabadító halhatatlan.

Várjunk az időtül, ez a polgári jellemek' igaz megfejtője.

Midőn tehát most búcsúképen azt kívánom nektek, hogy legyetek munkás, önálló, szilárd polgárok, jót kívánok; de ha azt kívánám, hogy soha félre ne ismer-tessetek, se ne rágalmaztassatok, lehetetlent kívánnék. De mit sem tesz. Nyuljatok kebletekbe, s ottan érezni fogjátok, hogy haza és szabadság drágább kincs, sem-hogy érrettök ezeket is nem lehetne s nem kellene elszenvadni, s ki miattok riad vissza utjából, honát és a szabadságot az soha nem szerette . . . . .

DE-BALLAGI GEZA.

